

THEORY REALISTIC AND LIBERAL THEORY ON THE CONCEPT OF GLOBAL SECURITY

Ivan Anane

Assoc. Prof., PhD, "Ovidius" University of Constanța

Abstract: Worldwide it was followed two ways to obtain and preserve peace: the way realistic and liberal way, first focusing on a military solution, and the second on the policy. According to the realist theory, the relationship between the states is dominated by anarchy, therefore, to ensure their survival and security, they try to maximize power. To achieve this objective, state uses three tools: alliances, balance of power and arms control. Liberal theory is based on international law, international organizations, political integration and democracy. Devotees liberalism and neoliberalism see armed conflict as a result of shortcomings of international institutions, with deep roots in history. They believe the current international system, relatively anarchic be a problem, not a solution, as assessed followers realism as international institutions weak, powerless, increase the real cost of national security and also make global welfare to be dependent, conditional and dependent upon the welfare of each nation.

Keywords: realist theory, theory liberal, followers, international law, international organizations, democracy.

Introducere. Amenințările și riscurile la adresa securității statelor implică interesul major al acestora pentru asigurarea apărării proprii.

Cele două căi utilizate de-a lungul timpului pentru obținerea și apărarea păcii, cea realistă și cea liberală, fiecare cu instrumentele sale specifice, nu au dat rezultatele scontate deoarece conflictele armate sunt încă frecvente în lume. Viitorul relațiilor și al securității internaționale este văzut astăzi de mulți oameni politici, dar și de către teoreticieni ca o competiție între capacitatea și abilitatea statelor de a-și concentra forțele în domeniul cooperării bi și multilaterale, pe de o parte, și tendința lor istorică de a se lupta unele cu altele, pe de altă parte.

Frecvența și capacitatea crescândă de distrugere a conflictelor armate explică de ce statele sunt preocupate de amenințările și riscurile la adresa securității lor și de ce interesul pentru asigurarea apărării proprii a devenit aproape universal. Deoarece sistemul internațional global nu este dominat de ordine, ci de anarhie, iar statele trebuie să se bazeze pe propriile lor

forțe pentru autoprotecție¹, securitatea națională, care semnifică eliberarea psihologică a unei națiuni față de teama unei agresiuni, este o prioritate. Drept rezultat, forțele politice acordă securității naționale au loc proeminent pe agenda lor.

Încă din cele mai vechi timpuri, lumea a urmat două căi spre a obține și a prezerva pacea: calea realistă și calea liberală, prima punând accentul pe soluția militară, iar a doua pe cea politică.

Teoria realistă. Adepții acestei teorii asupra relațiilor internaționale și cooperării în domeniul ordinii și siguranței văd statele drept principalii și, desigur, singurii factori importanți în afacerile mondiale. Conform acestei teorii, relația dintre state este dominată de anarhie, prin urmare, pentru a-și asigura supraviețuirea și securitatea, acestea încearcă să-și maximalizeze puterea². Pentru a atinge acest obiectiv, statele utilizează trei instrumente: alianțele, echilibrul puterii și controlul armamentului.

Alianțele sunt înțelegeri formale între state în scopul coordonării atitudinii adoptate în situația unor urgențe militare. Acestea sunt deci coaliții care au drept scop principal creșterea puterii militare. Statele pot ajunge la acest rezultat pe două căi: prin achiziționarea unor noi sisteme de armament sau prin constituirea unor alianțe. Deși alianțele răspund mai bine principiului economiei de forțe, deoarece costul efortului militar este împărțit între membrii acestora, istoria demonstrează că majoritatea statelor au urmat ambele căi.

Făcând față unor pericole comune, statele au motive îndreptățite pentru a se alia. ”Beneficiul principal al alianțelor este în primul rând și în mod evident o securitate sporită. Beneficiile securității în cazul unei apărări comune în cadrul unei *alianțe* includ o mai redusă posibilitate de a fi atacat (efectul de descurajare), o mai mare capacitate de ripostă în cazul unei agresiuni (apărare), ca și prevenirea posibilității unora din aliați de a încheia alianțe cu adversarul (efectul de excludere)”³.

Deși apartenența la o alianță asigură o protecție crescută față de riscuri și de amenințări, în același timp, reduce capacitatea fiecărui membru de a-și readapta poziția atunci când condițiile strategice se schimbă. Avantajele de a face parte dintr-o alianță se diminuează o dată ce pericolul extern, care a determinat constituirea acesteia, se reduce sau dispăre. Politicile și strategiile de securitate și militare adoptate la nivelul alianțelor sunt formulate cu un acut simț al conștiinței riscurilor împărțirii unui destin comun de către toți membrii coaliției.

În timp ce adepții căii realiste percep alianțele ca pe un instrument pe care statele pot să-l utilizeze spre propriul lor beneficiu, ei atenționează totuși că formarea acestora poate reduce capacitatea și flexibilitatea țărilor membre în exprimarea opțiunilor, le diminuează posibilitățile de a se adapta în funcție de schimbările survenite în mediul internațional, le slăbește puterea de a influența deciziile unui partener, elimină avantajele care derivă din creșterea, în mod deliberat, a ambiguității în legătură cu intențiile unui anumit stat, provoacă teamă adversarilor sau competitorilor, implică statele în disputele cu inamicii aliaților lor, menține rivalitățile existente, stimulează resentimentele unor țări prietene care se află în afara alianței și nu se bucură de avantajele acesteia, obligă inamicii să formeze, la rândul lor, contra-alianțe, ceea ce contribuie la reducerea securității pentru ambele coaliții.

¹ Charles W. Kegley Jr., Eugene R. Wittkopf, *World Politics. Trend and Transformation*, Sixth Edition, St. Martin's Press, New York, 1997, p. 378.

² Kenneth N. Waltz, *The Emerging Structure of International Politics*, „International Security”, nr. 18, 1993, p. 44-79.

³ Glenn K. Snyder, *Alliance Threat: A Neorealist First Cut*, „The Evolution of Theory In International Relations”, p. 83, University of South Carolina Press, Columbia, 1991.

Adeptii curentului realist ajung totuși la concluzia că alianțele sunt benefice dacă reprezentanții conducerii politice rămân flexibili și dacă normele dreptului internațional sprijină o interpretare clasică a angajamentelor asumate în cadrul alianței, precum și drepturile statelor neutre. Acuratețea acestor afirmații este cel mai bine evaluată prin explorarea posibilei contribuții a alianțelor la formarea și menținerea echilibrului de putere.

La baza conceptului echilibrului de putere se află ideea că pacea va rezulta ca urmare a distribuției puterii militare, astfel încât nici una dintre părțile adverse să nu fie suficient de puternică pentru a-și domina inamicul sau statul cu care se află în competiție. Dacă un stat ori o coaliție acumulează destulă forță pentru a amenința alte țări, vor exista suficiente motive pentru cei supuși amenințării să nu țină cont de aparenta și momentana diferență de putere și să se unească într-o alianță defensivă. Noul pol de putere astfel creat, în conformitate cu teoria echilibrului de putere, îl va descuraja pe potențialul atacator de a-și urmări obiectivele expansioniste. Astfel, prin libera competiție a puterii se va instala un echilibru care va asigura menținerea statu-quo-ului. Teoria echilibrului de putere este astfel fondată pe premisa realistă că slăbiciunea unui stat favorizează agresiunea împotriva sa și că o forță care să o contracareze trebuie folosită pentru a descuraja potențialii agresori. Aceste supoziții sunt totuși criticabile, deoarece ele oferă motivații pentru cursa înarmărilor, care poate duce la un război global.

Teoria echilibrului de putere se ocupă în special cu analiza rivalităților și a ciocnirilor dintre marile puteri, de exemplu, cele două războaie mondiale. Declanșarea acestora este privită ca exemplul cel mai concludent al eșecului sistemului internațional bazat pe echilibrul de putere, în timp ce rezultatele lor se consideră că ar fi contribuit la reechilibrarea balanței puterii⁴. Un alt exemplu edificator îl constituie „războiul rece”, pe durata căruia, după Kegley și Wittkopf, se disting mai multe perioade: perioada unipolarității, între 1945 și 1949, pe parcursul căreia S.U.A., posesoare a armei nucleare, a devenit superputere dominantă; perioada din 1949 până la începutul deceniului al șaptelea, caracterizată prin bipolaritate, ca urmare a reechilibrării puterii, inițial între Uniunea Sovietică și S.U.A., apoi între cele două alianțe militare antagoniste - N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia; perioada de la începutul anilor șaptezeci până la sfârșitul deceniului al nouălea, caracterizată prin bipoliceentrism. Acesta constă în continuitatea superiorității marcante a celor două superputeri, paralel cu erodarea coeziunii interne a celor două alianțe și câștigarea capacității de manevră pentru unii dintre aliați. De exemplu, România, în deceniul al șaptelea, a clădit foarte bune relații cu Europa de Vest și Statele Unite (pe care, din păcate, nu le-a fructificat oportunitățile), în timp ce Franța a dezvoltat contacte cu Uniunea Sovietică, iar Germania Federală - cu Polonia⁵. Unii analiști consideră că viitorul echilibrului de putere este cel al multipolarității. Sistemul internațional multipolar s-ar constitui în viitor din puteri relativ egale, cum ar fi Statele Unite, China, Germania, Japonia și Rusia. La acestea s-ar putea adăuga Uniunea Europeană, ca urmare a tratatului semnat în februarie 1992 (Tratatul de la Maastricht), care prevede, pe lângă o politică de integrare, și una de apărare comună⁶. Controlul armamentelor este instrumentul pe care mulți adepti ai teoriei realiste îl văd ca o cale de a influența distribuția internațională a puterii militare într-un mod care să promoveze pacea și securitatea națională a tuturor statelor. De fapt, politicienii care au negociat tratatele privind controlul armamentelor, de cele mai multe ori adepti ai teoriei realiste, au perceput aceste demersuri ca pe niște măsuri prudente, capabile să promoveze securitatea propriilor lor țări.

⁴ Inis I. CLaude Jr., *The Balance of Power Revisited*, „Review of International Studies”, nr. 15, January 1898, p. 77-85.

⁵ Charles W. Kegley Jr. și Eugene R. Wjtkopf op. cit., p. 453-455

⁶ Steven Erlanger, *Russia and China Getting Together Again*, „International Herald Tribune”, 1 ianuarie 1996, p. 1 și 5

Adeseori, se face o confuzie între noțiunile controlul armamentului și dezarmare.

Controlul armamentului se referă la înțelegerile și tratatele desemnate să stabilească nivelul admisibil al armamentului, fie prin limitarea proliferării, fie prin stabilirea unor restricții referitoare la utilizarea acestuia. Totodată, acest concept constă în orice formă de constrângere privind utilizarea armamentului, în orice formă de cooperare militară între adversari sau competitori și poate fi implicit ori explicit, formal sau informal, unilateral, bilateral ori multilateral. Este un proces de management comun al acțiunii de achiziționare a armamentului de către statele participante, cu speranța reducerii riscului declanșării unui război. Cu toate acestea, controlul admite existența armamentului și posibilitatea unui conflict armat.

Dezarmarea este un concept complet diferit. Ea vizează reducerea drastică a tuturor sistemelor de armament, mergând până la eliminarea acestora, în scopul eradicării războiului. Dezarmarea se bazează pe raționamentul că, dacă nu mai există armament, nu va mai exista război. În timp ce controlul armamentului încearcă să mențină un anumit statu-quo, procesul de dezarmare încearcă să-l modifice. Din acest punct de vedere, controlul armamentului este un concept și un proces conservator, în timp ce dezarmarea este unul radical.⁷

Controlul armamentului nu rezolvă problema de bază a rivalității dintre state, deoarece, atât timp cât țările dețin arsenale militare pe care pot să le utilizeze, toate înțelegerile și tratatele privind controlul armamentului sunt doar ceva mai mult decât aranjamentele de cooperare între adversari. Ele definesc și delimitează competiția, putând reduce distructivitatea războiului, dar nu acționează asupra sursei conflictului în mod alternativ, managementul conflictelor politice, fără a se ajunge la confruntare și la violența armată, poate fi cheia soluției controlului armamentului.

Teoria liberală. Analizând această teorie, ne vom opri asupra dreptului internațional, organizațiilor internaționale, integrării politice și a democratizării.

Dreptul internațional este un mecanism instituționalizat care comunică factorilor de decizie politică din diferite state o viziune unitară asupra naturii sistemului internațional. Cu alte cuvinte, el furnizează o înțelegere comună și unitară asupra „regulilor jocului” în relațiile internaționale. Regulile sporesc gradul de predicție și reduc nesiguranța în relațiile dintre state. Aceste beneficii explică de ce statele sprijină aplicarea normelor dreptului internațional și, în mod voluntar, își adaptează acțiunile și politica cu prevederile sale.

Pe lângă avantajele pe care dreptul internațional public le furnizează tranzacțiilor curente în domeniul economic, al comerțului internațional, schimburilor valutare, circulației trimiterilor poștale, protecției mediului înconjurător, regimului datoriilor etc., el pune ordine în sistemul negocierilor în vederea constituirii și prezervării unui sistem universal de securitate. Substituind rezolvarea diferendelor prin conflict armat cu soluționarea pe calea furnizată de instrumentele juridice, dreptul internațional reduce sursele de agresiune, încercând să înlocuiască anarhia cu ordinea în cadrul relațiilor internaționale.

Mulți autori consideră totuși sistemul legal internațional ca fiind deficitar din cauza dependenței sale de atitudinea și comportamentul guvernelor. Deoarece instituțiile care aparțin sistemului juridic internațional sunt slabe în comparație cu cele ale fiecărui stat, trebuie reținute următoarele limitări ale funcționalității dreptului internațional:

- Nu există un corp legislativ, la nivel internațional, capabil să adopte legi obligatorii. Se pot stabili norme numai atunci când statele doresc să le includă în tratate la care subscriu în

⁷ Joseph Kruzal, *American Security Policy in a New World Order* „American Defense Annual”, 8th edition, New York, Lexington Books, 1991, p. 1-23.

mod benevol. De asemenea, nu există o metodă sistematică de amendare sau de anulare a acestor reguli, fapt afirmat în articolul 38 al Statutului Curții Internaționale de Justiție.

- Nu există un organism juridic care să aibă puterea de a identifica regulile acceptate de către state, de a ține evidența lor, de a interpreta unde și când sunt aplicabile legile și de a identifica violările acestora, în realitate, statele au responsabilitatea de a îndeplini toate aceste atribuții, în timp ce Curtea Internațională de Justiție nu o poate face fără acordul țărilor respective.

- Nu sunt organisme abilitate cu aplicarea legii, iar punerea în aplicare a deciziilor tribunalelor internaționale le revine, de obicei, victimelor, cu sprijinul aliaților lor sau ai altor părți interesate. De asemenea, nu există un sistem centralizat de proceduri de utilizare a legii, iar aplicarea ei este voluntară. Întregul sistem rămâne la latitudinea statelor de a se supune regulilor la care au consimțit și depinde de capacitatea fiecăruia de a avea forța să impună respectarea legii.⁸

Cu toate aceste imperfecțiuni, dreptul internațional are o contribuție importantă la menținerea păcii. Procedurile legale stabilite de au menirea de a rezolva diferendele și disputele înainte ca ele să degenereze în conflict sau război. Dreptul internațional nu este destinat să prevină orice fel de război. Războiul de agresiune este ilegal, dar războiul de apărare nu este. Dreptul internațional nu interzice războiul ca atare, ci îl menține ca o sancțiune împotriva acelor care încalcă norma. Războiul este o ultimă soluție pentru a pedepsi agresorii, asigurând viabilitatea și credibilitatea structurii sistemului legal internațional.

Ordinea internațională în secolul al XXI-lea va depinde, într-o măsură considerabilă, de modul în care statele vor utiliza dreptul internațional. Comunitatea internațională poate, în principiu, să consolideze capacitatea dreptului internațional de a preveni sau de a stopa agresiunea. Aceasta ne duce însă la concluzia că rolul organizațiilor internaționale este deosebit în menținerea păcii. De aceea, teoreticienii liberali recomandă crearea unor organizații internaționale, ca un al doilea instrument de menținere a păcii. Ca și predecesoarea sa, Liga Națiunilor, Organizația Națiunilor Unite are ca misiune de bază menținerea păcii și securității internaționale. Stipulația că orice țară iubitoare de pace poate fi membră reafirmă acest obiectiv, în timp ce Carta O.N.U. cere statelor membre să rezolve disputele internaționale prin mijloace pașnice.

Principiul primordial al activității organizațiilor internaționale cu vocație de menținere a păcii este acela al securității colective, care, în contrast cu echilibrul de putere, cere fiecărui stat să împartă responsabilitatea pentru asigurarea securității tuturor celorlalte țări. Acest concept „presupune ca fiecare națiune să perceapă orice provocare la adresa securității internaționale în același fel cu celelalte state și să își asume același risc pentru a o prezerva”⁹. Toate statele trebuie să întreprindă acțiuni comune împotriva oricărui agresor, bazându-se pe supoziția că puterea superioară a întregii comunități internaționale va descuraja potențialii adversari. În situația imposibilității de a împiedica agresiunea, comunitatea internațională este aceea care va înfrânge orice stat violator al păcii.

Cu toate acestea, problemele politice, organizatorice și financiare produc îngrijorare în legătură cu capacitatea lor de a putea rezolva numeroasele conflicte etnice, războaie civile și interstatale care se profilează la orizont.

⁸ Toni Phanner, *Crearea unei curți penale internaționale permanente*, „Revista română de drept umanitar”, nr. 2 (20), 1998, p. 7.

⁹ Henry A. Kissinger, *Balance of Power Sustained*, in *Rethinking America's Security; Beyond the Cold War to New World Order*, Norton, New York, 1992, p. 238.

În timpul „războiului rece”, N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia au fost cele mai cunoscute organizații de securitate regională. Altele, de același tip, au fost A.N.Z.U.S. (Australia, Noua Zeelandă și S.U.A.) și S.E.A.T.O. - acum desființat. Organizații regionale cu scopuri și obiective mai largi decât apărarea sunt Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Consiliul Nord-Atlantic, Organizația Statelor Americane, Liga Arabă, Organizația Unității Africane, Consiliul de Cooperare al Golfului, Consiliul Nordic, Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est. Deși Articolul 51 din Carta O.N.U. încurajează crearea unor organizații regionale pentru autoapărare colectivă, ar fi totuși o greșeală să se creadă că N.A.T.O. sau o altă organizație de același tip ar putea să se substituie O.N.U., ca instrument de securitate colectivă. Răspunsul colectiv va putea fi mobilizat prin intermediul O.N.U., singura structură cu vocație universală, chiar dacă acțiunile militare vor fi conduse și desfășurate, sub mandatul Națiunilor Unite, de către o organizație regională care deține instrumentele de putere necesare.

De exemplu, în 1995, O.N.U. a mandatat N.A.T.O. să intervină militar în Bosnia-Herțegovina pentru a impune încetarea focului între beligeranți și dezvolta și aplica un plan de pace. Acest caz sugerează că organizațiile regionale au capacitatea să aducă sub control conflictele armate de pe teritoriul lor sau din zona apropiată, atunci când există puncte de vedere comune ale membrilor lor.

Integrarea politică este atât un proces, cât și produsul eforturilor de a construi noi comunități politice și instituții supranaționale care se află deasupra statelor. Rolul său este de a reduce „apetitul” statelor de a-și rezolva problemele folosind forța militară și de a pune în aplicare reforme care să transforme instituțiile internaționale din foruri ale statelor în structuri deasupra acestora.

Europa Occidentală este cel mai elocvent exemplu al dezvoltării unei comunități integrate din punct de vedere politic. De-a lungul unei singure generații, cooperarea între state suverane a progresat spre realizarea unei piețe europene unice și spre o Europă integrată politic. Tratatul de la Maastricht, referitor la Uniunea Europeană, a stabilit coordonatele expansiunii acesteia. Tratatul, intrat în aplicare în noiembrie 1993, a creat algoritmul pentru realizarea unei piețe unice și a uniunii monetare (care s-a materializat la 1 ianuarie 1999 prin crearea monedei unice europene, simbolul noului dinamism european). În plus, statele Uniunii Europene sunt determinate să coopereze nu numai în privința problemelor economice și financiare, dar și în a celor legate de politica externă și de securitate.

Pentru a se putea ajunge la integrare regională este necesar, socotesc unii autori, să fie îndeplinite anumite condiții: apropierea geografică, creșterea economică constantă, existența unui sistem politic similar, a unei opinii publice și a unor lideri politici care acceptă ideea de integrare, omogenitatea culturală, stabilitatea internă, experiența istorică și o dezvoltare socială apropiată, forma de guvernare și sisteme economice compatibile, un nivel similar de pregătire militară și logistică, o percepție comună, unitară asupra amenințărilor și a riscurilor la adresa securității, compatibilitate în procedurile administrative și, în fine, o colaborare fructuoasă anterioară în anumite domenii.¹⁰

Chiar dacă nu toți europenii își dau seama de existența unei tendințe spre uniunea politică, Europa de Vest deja și-a constituit propria comunitate de securitate, în cadrul căreia posibilitatea izbucnirii unui război între state practic a dispărut (trebuie să ținem cont de faptul că Europa a fost una dintre regiunile generatoare de conflict ale globului). În prezent, declanșarea unui conflict armat între democrațiile europene este practic de neconceput. Chiar

¹⁰ Roger Cobb și Charles Elder, *International Community*, Harcourt, Brace & World, New York, 1970, p. 32.

dacă procesul de lărgire a Uniunii Europene a început deja, rămâne de văzut cât de rapid va fi acest proces și, în același timp, cât de adânci vor fi transformările în sensul integrării.

Pericolul care devine din ce în ce mai real este ca, în loc de o Europă unită în cadrul „casei comune europene”, să avem două Europe: una bogată și stabilă și cealaltă săracă și instabilă, ceea ce constituie deja o amenințare la adresa securității regionale. Tocmai pentru a reduce tensiunea generată de această situație, Uniunea Europeană a decis începerea comitentă a negocierilor cu toate statele care au solicitat aderarea la această structură, chiar dacă țările respective vor avea nevoie de perioade de timp diferite spre a îndeplini criteriile impuse în acest scop.

Democrația este a patra dimensiune a viziunii liberale asupra securității internaționale. Premisa de la care se pleacă este aceea că tipurile de sisteme politice existente în diferite state sunt relevante pentru probabilitatea izbucnirii unui conflict armat. Contează, într-o mare măsură, dacă statele sunt guvernate în mod democratic, iar dacă este așa, lumea va deveni mai pașnică, afirmă adeptii liberalismului.

Această teză este opusă celei agreate de adeptii realismului (și în special ai neorealismului), care afirmă că natura formei de guvernare și a sistemului politic nu influențează într-o măsură semnificativă politica externă a statelor și relațiile internaționale. Adeptii acestei concepții cred că guvernele, fie ele democratice sau autoritare, răspund în același mod la amenințările similare la adresa securității lor.

Efortul depus în momentul de față de către democrațiile occidentale pentru a lărgi și a extinde propria comunitate (de exemplu, prin extinderea N.A.T.O. și a Uniunii Europene) poate duce la o transformare majoră în politica mondială, cu condiția de a rezolva în continuare conflictele potențiale și existente prin compromis - negociere, mediere, arbitraj etc.

Adeptii liberalismului și neoliberalismului văd conflictele armate ca un rezultat al deficiențelor instituțiilor internaționale, cu adânci rădăcini în istorie. Ei consideră că actualul sistem internațional, relativ anarhic, constituie o problemă, nu o soluție, așa cum apreciază adeptii realismului, deoarece instituțiile internaționale slabe, lipsite de putere, măresc costul real al securității naționale și, de asemenea, fac ca bunăstarea globală să fie dependentă, condiționată și subordonată bunăstării fiecărei națiuni. În acest context, contribuția instituțiilor internaționale nu a fost la nivelul scontat, în ciuda unor acțiuni promițătoare, conflictele armate încă sunt frecvente, ceea ce nu este surprinzător pentru un sistem în care statele alocă Organizației Națiunilor Unite mai puțin de 2 dolari pe an pentru fiecare locuitor al planetei, în timp ce cheltuielile militare la nivel mondial se ridică la peste 960 de miliarde de dolari, adică aproximativ 160 de dolari pe cap de locuitor.¹¹

Concluzii. Viitorul relațiilor și al securității internaționale este văzut astăzi de mulți oameni politici, dar și de către teoreticieni ca o competiție între capacitatea și abilitatea statelor de a-și concentra forțele în cadrul eforturilor de cooperare bi și multilaterale, pe de o parte, și tendința lor istorică de a lupta unele cu altele, pe de altă parte. Sfârșitul „războiului rece” constituie un capital de securitate care trebuie valorificat, ducând omenirea spre o situație în care rezolvarea conflictelor prin forță să nu mai fie posibilă. Numai eforturile internaționale concertate pot preveni alunecarea în unele conflicte regionale chiar mai sălbatice decât cele care au avut loc până în prezent. În zilele noastre, voința politică a lumii de a trece la realizarea reformelor necesare sistemului internațional pentru a face față sfidărilor globale este un deziderat în curs de aplicare și de dezvoltare.

¹¹ Jeffrey Laurenti, *National Taxpayers, International Organizations, United Association of the United States*, New York, 1995, p. 11.

BIBLIOGRAPHY

1. Charles W. Kegley Jr., Eugene R. Wittkopf, *World Politics. Trend and Transformation*, Sixth Edition, St. Martin's Press, New York, 1997.
2. Kenneth N. Waltz, *The Emerging Structure of International Politics*, „International Security”, nr. 18, 1993.
3. Glenn K. Snyder, *Alliance Threat: A Neorealist First Cut*, „The Evolution of Theory In International Relations”, p. 83, University of South Carolina Press, Columbia, 1991.
4. Inis I. Claude Jr., *The Balance of Power Revisited*, „Review of International Studies”, nr. 15, January 1898.
5. Steven Erlanger, *Russia and China Getting Together Again*, „International Herald Tribune”, 1 ianuarie 1996.
6. Joseph Kruzal, *American Security Policy in a New World Order* „American Defense Annual”, 8th edition, New York, Lexington Books, 1991.
7. Toni Phanner, *Crearea unei curţi penale internaţionale permanente*, „Revista română de drept umanitar”, nr. 2 (20), 1998.
8. Henry A. Kissinger, *Balance of Power Sustained*, in *Rethinking America's Security; Beyond the Cold War to New World Order*, Norton, New York, 1992.
9. Roger Cobb și Charles Elder, *International Community*, Harcourt, Brace & World, New York, 1970.
10. Jeffrey Laurenti, *National Taxpayers, International Organizations, United Association of the United States*, New York, 1995.